

Sygn. akt II CSK 690/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 15 października 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jan Górowski (przewodniczący)

SSN Mirosław Bączyk

SSN Grzegorz Misiurek (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa P. C.
przeciwko Skarbowi Państwa - Dyrektorowi Zakładu Karnego w K.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 15 października 2015 r.,
skargi kasacyjnej powoda
od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 15 kwietnia 2014 r.,

1. oddala skargę kasacyjną i przyznaje adwokatowi A. S. od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego kwotę 2.700 (dwa tysiące siedemset) zł, powiększoną o należny podatek od towarów i usług, tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu w postępowaniu kasacyjnym;

2. zasądza od powoda na rzecz Skarbu Państwa - Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa kwotę 1.800 (tysiąc osiemset) zł tytułem kosztów postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Powód P. C. domagał się zasądzenia od pozwanego Skarbu Państwa reprezentowanego Przez Dyrektora Zakładu Karnego w K. kwoty 80.000 zł z odsetkami ustawowymi od dnia wniesienia pozwu, w tym 20.000 zł na swoją rzecz oraz 60.000 zł na rzecz Domu Dziecka w S.

Sąd Okręgowy w Z. wyrokiem z dnia 13 listopada 2013 r. oddalił powództwo a Sąd Apelacyjny wyrokiem zaskarżonym skargą kasacyjną oddalił apelację powoda od wyroku Sądu Okręgowego.

Podstawę tych rozstrzygnięć stanowiło ustalenie, że powód przebywa w Zakładzie Karnym w K. jako osadzony od dnia 19 września 2012 r. W samym tylko 2013 r. złożył 83 skargi na funkcjonowanie tego Zakładu Karnego oraz 74 prośby, większości - o udzielenie informacji. Skargi i prośby dotyczyły różnych kwestii związanych z przebywaniem powoda w Zakładzie Karnym, m.in.: posiadania w celi sprzętu elektronicznego w postaci tunera TV DVB-T, monitora przekątnej 19 cali i głośników, talonu na otrzymanie kółka do ćwiczeń gimnastycznych i modeliny, decyzji o wymierzeniu kary dyscyplinarnej, podstawy prawnej i przyczyn zamontowania blend, gramatury posiłków wydawanych osadzonym, podstawy prawnej konieczności uzyskania talonu na otrzymanie płyt, książek i materiałów piśmiennych, braku odpowiedzi na prośby w przedmiocie wydania talonów i udostępnienia zarządzeń Dyrektora Generalnego Służby Więziennej.

Sąd Apelacyjny uznał, że działania administracji Zakładu Karnego w K. związane z rozpoznaniem skarg i wniosków powoda - wbrew twierdzeniom zawartym w uzasadnieniu żądania pozwu - nie naruszyły jego godności. W szczególności przedłużenie terminów rozpatrywania niektórych spośród tych skarg i wniosków - biorąc pod uwagę ich znaczną ilość - nie może być kwalifikowane jako działanie lekceważące powoda. Odmienna, subiektywna ocena powoda, nie usprawiedliwia żądania udzielenia ochrony na podstawie art. 23 i art.24 k.c. w związku z art. 448 k.c.

W skardze kasacyjnej, opartej na obu podstawach określonych w art. 398³ § 1 k.p.c., powód zarzucił naruszenie:

- art. 386 § 2 w związku z art. 9 k.p.c. i art. 5 k.p.c. oraz art. 32, art. 45 ust. 1 i art. 78 Konstytucji przez nieudostępnienie powodowi akt sprawy do zapoznania się z nimi przed wniesieniem apelacji, pomimo zgłoszenia w tym przedmiocie wniosku i w konsekwencji nieuwzględnienie apelacji w sytuacji, w której zachodziła nieważność postępowania, co w rezultacie pozbawiło skarżącego prawa do sądu oraz prawa do zaskarżenia orzeczenia wydanego w pierwszej instancji;
- art. 231 w związku z art. 233 § 1 k.p.c. przez przekroczenie zasady swobodnej oceny dowodów oraz dokonanie tej oceny w sposób dowolny i uznanie, że w powód został poinformowany o sposobie ponownie rozpatrzonych wniosków, a także
- art. 23 k.c. w związku z § 8 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 sierpnia 2003 r. w sprawie sposobów załatwiania wniosków skarg i próśb osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych (jedn. tekst: Dz. U. z 2013 r., poz. 647; dalej: „rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 sierpnia 2003 r.”) przez błędną wykładnię i w konsekwencji niewłaściwe zastosowanie art. 24 k.c. wskutek uznania, że nie doszło do naruszenia godności powoda.

Powołując się na tak ujęte podstawy kasacyjne, powód wniósł o uchylenie zaskarżanego wyroku oraz poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego, zniesienie postępowania w części dotkniętej nieważnością i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania, ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania bądź też orzeczenie co do istoty sprawy i uwzględnienie powództwa.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną Prokuratoria Generalna Skarbu Państwa wniosła o jej oddalenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Odnosząc się w pierwszej kolejności do zarzutów wypełniających podstawę kasacyjną naruszenia przepisów postępowania, należy stwierdzić, że nie znajdują one usprawiedliwienia.

Według skarżącego, Sąd Apelacyjny bezzasadnie oddalił wniesioną przez niego apelację, w sytuacji, w której zachodziła nieważność postępowania skutkująca - stosownie do art. 386 § 2 k.p.c. - koniecznością wydania orzeczenia kasatoryjnego.

Powołany przepis istotnie nakazuje sądowi drugiej instancji - w razie stwierdzenia nieważności postępowania - uchylenie zaskarżonego wyroku, zniesienie postępowania w zakresie dotkniętym nieważnością i przekazanie sprawy sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania. Rzecz jednak w tym, że Sąd Apelacyjny nie stwierdził, iż postępowanie przed Sądem Okręgowym było dotknięte nieważnością z uwagi na pozbawienie powoda możliwości obrony swych praw. Oceniając podniesiony w apelacji zarzut nieudostępnienia powodowi osadzonemu w zakładzie karnym akt sprawy do zapoznania się z nimi przed wniesieniem apelacji, uznał, że okoliczność ta nie miała wpływu ani na treść wyroku Sądu pierwszej instancji, ani na możliwość pełnego wykorzystania prawa do jego zaskarżenia. W odniesieniu do tej ostatniej kwestii Sąd Apelacyjny podkreślił, że wyrok Sądu pierwszej instancji wraz z uzasadnieniem został doręczony powodowi w dniu 11 grudnia 2013 r. a wcześniej doręczono mu odpisy pism procesowych strony przeciwnej. Okoliczności te legły u podstaw uznania, że powód miał możliwość przygotowania się do wniesienia apelacji, a po zapoznaniu się z aktami sprawy - ewentualnego jej uzupełnienia. Podniesiony w skardze kasacyjnej zarzut zmierzający do podważenia powyższej oceny ma charakter wyłącznie polemiczny.

W orzecznictwie utrwalił się pogląd, zgodnie z którym nieważność postępowania określona w art. 379 pkt 5 k.p.c. ma miejsce wtedy, gdy strona postępowania wbrew swej woli została faktycznie pozbawiona możliwości działania w postępowaniu lub jego istotnej części. Stwierdzenie, czy taki stan nastąpił, wymaga rozważenia, czy w konkretnej sprawie nastąpiło naruszenie przepisów procesowych, czy uchybienie to miało wpływ na możliwość działania strony oraz, czy - pomimo zaistnienia tych dwóch przesłanek - strona mogła bronić swoich praw. Jedynie przy kumulatywnym spełnieniu wymienionych przesłanek można mówić o skutkującym nieważnością postępowania pozbawieniu strony możliwości obrony swoich praw. W celu stwierdzenia nieważności postępowania z powodu

pozbawienia strony możliwości obrony swych praw konieczne jest zatem zawsze uprzednie wykazanie naruszenia określonych przepisów dotyczących udziału strony w postępowaniu.

Skarżący wskazał na naruszenie art. 9 i art. 5 k.p.c., jednak zarzut ten nie może zostać uznany za trafny. Skuteczne podniesienie naruszenia pierwszego z wymienionych przepisów wymagało doprecyzowanie jego właściwej jednostki redakcyjnej. Artykuł 9 k.p.c. zawiera trzy paragrafy a nie jest rzeczą Sądu Najwyższego domyślanie się, który z nich został - w ocenie strony skarżącej - naruszony.

Jeśli zaś chodzi o naruszenie art. 5 k.p.c., to nie jest nim brak pouczenia strony działającej bez adwokata (radcy prawnego) o czynnościach procesowych, jeżeli nie jest ona osobą nieporadną i nieświadomą swojej sytuacji procesowej. Przymiotów takich z pewnością nie można przypisać powodowi, który w celu obrony swoich praw korzysta szeroko z przysługujących mu środków prawnych.

Na marginesie wypada zauważyć, że przesłanką nieważności postępowania, wynikającej z pozbawienia strony możliwości obrony swych praw, jest wykazanie związku przyczynowego między naruszeniem przepisu prawa, a tym pozbawieniem (zob. m.in. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 czerwca 2015 r., V CSK 528/14, nie publ.). Skarżący nie podjął nawet próby wykazania, że uchybienie wskazanym przez niego przepisom pozbawiło go możliwości uzupełnienia apelacji w określony konkretnie sposób oraz że zaniechanie przez niego tych konkretnych uzupełnień mogło mieć wpływ na wynik sprawy. Zarzut naruszenia art. 386 § 2 w związku z art. 9 i art. 5 k.p.c. oraz art. 32, art. 45 ust. 1 i art. 78 Konstytucji nie mógł zatem zostać uwzględniony.

Zamierzonego skutku nie mógł wyrzeć zarzut naruszenia art. 231 w związku z art. 233 § 1 k.p.c. Domniemanie z art. 231 k.p.c. jest konstrukcją, która pozwala ustalić element stanu faktycznego a podnoszenie związanych z tym zarzutów jest -stosownie do art. 398³ § 3 k.p.c. - niedopuszczalne (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 11 stycznia 2007 r. II CSK 400/06, z dnia 21 lutego 2007 r. I CSK 428/06 i z dnia 27 listopada 2013 r. V CSK 544/12 - nie publ.). Wyłączone - z tej samej przyczyny - jest również podnoszenie zarzutu

naruszenia art. 233 § 1 k.p.c., podniesionego w celu podważenia oceny dowodów (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z 23 września 2005 r., III CSK 13/05, OSNC 2006/4/76 i z dnia 7 września 2012 r., V CSK 529/11; wyroki Sądu Najwyższego z 4 stycznia 2007 r., V CSK 364/06, z dnia 19 października 2010 r., II PK 96/10 - nie publ).

Za chybiony wreszcie należy uznać zarzut naruszenia art. 23 i art. 24 k.c. w związku z § 8 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 sierpnia 2003 r. Wbrew sugestiom skarżącego, Sąd Apelacyjny nie wyraził zapatrywania, że ignorowanie przez administrację zakładu karnego skarg i próśb osoby osadzonej lub lekceważący sposób ich załatwiania nie może stanowić przejawu naruszenia dobra osobistego ich autora w postaci godności. U podstaw zaskarżonego wyroku legło natomiast wyraźne stwierdzenie, że działaniu strony pozwanej cech takich przypisać nie można. Skarżący, formułując zarzut naruszenia wymienionych przepisów, nie wskazał żadnych konkretnych przesłanek usprawiedliwiających jego odmienną ocenę. Wyraził jedynie subiektywne - błędne - przekonanie, że złożenie przez niego w ciągu jednego tylko roku 157 skarg i próśb nie mogło mieć wpływu na szybkość ich załatwienia.

Z tych względów Sad Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł, jak w sentencji.

eb